

Viatge a l'origen

[David Segarra](#) / Oct 4, 2018

Ma mare em va ensenyar que la terra és sagrada.

Vicent Martí.

L'any 2012 la *National Intelligence Council* (Centre de pensament estratègic que treballa per a les setze agències d'intel·ligència dels Estats Units) va fer públic l'informe *Global Trends 2030*. En ell, l'Estat nord-americà es prepara per als escenaris previstos per a les properes dècades. Malgrat haver passat de puntetes pels mitjans de comunicació l'estudi presenta informacions vitals per tots nosaltres. En primer lloc ens informa que el món que ha existit des de 1492 arriba al seu final: després de cinc segles l'hegemonia global retorna d'Occident a Àsia. I renaix un planeta multipolar: si en l'actualitat més d'un 50% de l'economia mundial es troba en mans occidentals, en poc més d'una dècada, al 2030, un 75% estarà sota domini no-occidental. Respecte a la Unió Europea es plantegen tres escenaris: col·lapse, declivi o renaixement. Però l'únic escenari positiu es redueix a la recuperació del nucli dur: el nord europeu, aparentement. S'afirma al text: "fins i tot abans de la recent, i sense precedents, crisi de deute, les forces en xoc de fragmentació i integració fan d'Europa un actor inevitablement imprevisible". Simultàniament, els actors no-estats i transfronterers agafen major importància, incidint en el paradoxal, i complementari, procés de globalització i regionalització. A aquests canvis socioeconòmics cal sumar-los el canvi climàtic que afectarà l'accés a aigua i aliments. Segons els científics, la regió mediterrània serà una de les zones de major reducció de pluges. Per aquesta raó no només la prosperitat i l'estabilitat sinó la pròpia seguretat alimentària estaran en perill. Si fem cas al govern dels Estats Units, la nostra generació viurà alguns dels majors canvis dels últims cinc-cents anys. En un exercici d'humilitat, però, declaren que "no pretenem preveure el futur, sinó proveir un marc de referència per pensar en futurs possibles i les seues implicacions".

I és incorporant, prudentment, aquest nou marc conceptual global que podem començar un debat profund i fecund sobre els canvis tectònics que viurà la nostra societat i la nostra terra.

LA GUERRA CONTRA LA TERRA

El tercer mil·lenni de la nostra era va començar a casa nostra amb la batalla de La Punta. El projecte d'ampliació del port per tal de fer espai a la Zona d'Activitats Logístiques es va convertir en una autèntica guerra de baixa intensitat. Les forces de la globalització triomfant es van fer presents amb tot el seu poder sobre un tros d'horta del sud de València. Al llarg de segles l'horta valenciana havia generat una comunitat de llauradors propietaris de les seues cases i terres. Un sistema que per generacions havia consolidat un món d'equilibri entre plantes, dones, homes i animals. Un espai on la cultura i la llengua dels valencians era impermeable a la uniformització castellanitzadora. Però aquest territori va ser finalment esborrat del mapa. Els companys del periòdic *L'Avanç* vam fer crònica, impressionats. Vam contar com la policia armada va expulsar la gent major de les seues terres i de com les excavadores van enderrocar alqueries i barraques habitades des de temps immemorials. En eixa època des dels *Maulets* es va produir un cartell visionari: contra la globalització, defensem la terra. Primer ens mataven al nostre Guillem. Després als nostres majors i les nostres terres. Mataven tot pel que valia la pena viure. Mentre, la majoria dels valencians ja vivia d'esqueses al camp. La gent de les ciutats no s'escoltava el clam ni les llàgrimes de la gent de la terra. L'orgia d'hedonisme, hipoteques, discoteques i consum tot ho ensordia i emmudia.

Hui en dia el miratge del desenvolupament sense fi s'ha enfonsat tràgicament. La Punta va desaparèixer, però el port no es va ampliar. Una parella de barraques van quedar silencioses fins que es van desfer en pols al mig d'un espai erm que ens recorda la banalitat del mal. Ens queda també la memòria de que vam viure una tragèdia, però també un miracle: vam descobrir que en ple segle XXI hi havien persones, valencianes, que vivien com a valencians complets, com a persones completes. En harmonia amb la terra. En comunitat. I això no ho oblidaríem mai. Aqueix seria el nostre cresol en la llarga nit.

I és que la nostra xicoteta tragèdia és només un capítol del gran drama humà. Després de segles, el món nascut al 1492 ens ha deixat infinites guerres i deserts infinits. Des de la destrucció cíclica de les nacions d'Europa, Amèrica, Àfrica i Àsia fins la primera i la segona guerres mundials. Hem vist desforestar-se selves i boscos. Hem passat per Auschwitz, el Gulag, Txernobil, Hiroshima, Vietnam, Cambodja, Iraq i Fukushima. I després de cinc segles no hem entès encara que Adam Smith, Adolf Hitler, Iòssif Stalin, Harry S. Truman, Winston Churchill, Augusto Pinochet, Deng Xiaoping, George Bush (I i II), Felipe González, o els nostres Rita Barberà i Eduardo Zaplana, han adorat un únic ídol: el progrés materialista. Un progrés que implica la guerra total contra la natura i contra tota cultura arrelada. Per a aquesta civilització res és sagrat. Tot ha de ser cremat en la pira de la nova Babel i les seues utopies. I ho han aconseguit. Per primer cop des del naixement de l'espècie humana la pròpia supervivència està en perill.

Al NODO de 1965 el règim franquista ens va mostrar l'orgull "ciclopi" de la ciència i l'enginyeria espanyola. El Plan Sur va mobilitzar una extraordinària potència tecnològica per desviar el llit del riu Túria. Milers de persones van ser deportades i l'horta sud va ser desfeta. Les imatges de l'església de Pinedo sent dinamitada i esclatant són impressionants. Res podia aturar el pas dels seus ídols de ferro i formigó. Francisco Franco com al gran *pater familias* modernitzador que ordena als seus súbdits a abandonar formes de vida primitives i subdesenvolupades. En un procés d'enginyeria social el franquisme va expulsar milions d'habitants dels camps ibèrics i els va llançar a les ciutats. Al mateix temps la maquinària de la indústria cultural es va posar en marxa per acabar amb tota idea de l'home i la dona del camp. Durant dècades ser de poble ha sigut retratat invariablement associat a incultura, estupidesa i retard. L'home i la dona de la terra han representat tots els mals que calia deixar enrere. Un punt de consens per a dreta i esquerra. I així ens ha anat.

Perquè no va ser Franco només. Tots els estats moderns ho han fet. Què són si no, les perifèries, els *ghettos* i les *faveles* de les grans ciutats del món? Són, ni més ni menys que els contenidors urbans per a milions de camperols del món desarrelats, proletaritzats i llençats als braços de l'individualisme, el consumisme, l'alcoholisme, el narcotràfic i la violència. Sense arrels, sense comunitat, sense passat i sense sentit.

Aquesta cosmovisió ha impregnat el planeta sencer. Fins i tot intel·lectuals nacionalistes van acceptar els marcs mentals del colonitzador. L'única manera de resistir als opressors era adoptar la seua forma de vida, ens van dir. Van escriure infinits llibres i pamflets. Fora de la ciutat hi és la selva. Fora de la civilització industrial hi és la barbàrie. Fora de la màquina hi és la superstició i l'obscuritat. Ens ho han repetit des de tots els mitjans, des de tots els partits, des de tots els pamflets. I ho han aconseguit: per primer cop des del naixement de l'espècie humana hi viu més gent a les ciutats que al camp. Més d'un 80% ja al nostre país. I així ens va.

LA CIVILITZACIÓ DE LA TERRA

Joan Fuster a *Nosaltres els valencians* va escriure: Homes del camp, treballen el camp amb les pròpies mans i veuen en la terra una prolongació de la pròpia vida. Són una gent limitada però ferma. I com, deia sant Vicent -"los llauradors, qui sostenen lo món"-, "de allò que ells treballen, tots ne havem de viure".

Podríem, doncs, fer-nos unes senzilles preguntes: qui s'ha mantingut fidel a la llengua al llarg de tres-cents anys des de la desfeta d'Almansa? Qui ha mantingut les nostres cases, les nostres rondalles, les nostres cançons, les nostres tradicions, les nostres històries i els nostres sabers? Qui?

Potser ens hem mirat massa temps el món, i casa nostra, amb ulls aliens. I tal vegada per això no hem pogut veure. No hem pogut veure-nos. Invisibles a nosaltres mateixos. Al llarg dels últims segles els moviments renovadors nostrats han mirat a ciutats llunyanes per tal d'inspiració: Nova York, Moscou, Berlin, Paris,

Londres i fins i tot Beijing. Què és el que ha fet que mai ens miràrem a nosaltres mateixos? Per què no hem buscat respostes als Ports, al Maestrat, a les Marines, a les Riberes o a les comarques centrals?

Des de fa aproximadament un mil·lenni, in comptables generacions de llauradors de l'horta de València han desenvolupat una institució d'una resiliència impressionant. Si bé ha sofert evolucions i adaptacions als diferents règims polítics, el Tribunal de les Aigües està considerat com la institució de justícia més antiga d'Europa. Però l'antiguitat no és l'important. O no només. Aquesta Cort de Sequiers deu els seus orígens a la gestió de l'aigua per a reg del riu Túria que en feien els llauradors del *Xarq Al Àndalus*. Al Fur XXXV, atorgat al naixent Regne de València pel rei Jaume I, es recull la gestió tradicional i popular de les aigües: “En axi que puscats daquelles regar, e pendre aygues sen alcuna servitut e servici, e tribut, e que prenats aquelles aygues *segons que antigament es e fo stablit e acostumat en temps de sarrahins*”.

La distribució de l'aigua a la Vega de València funciona de la següent manera: tots els regants de les sèquies són propietaris en comú. Al llarg del temps l'organització comunal tradicional va generar la Comunitat de Regants, on desenes de milers de llauradors i llauradores són copropietàries de l'aigua. Per tal de coordinar la gestió, els comuners elegeixen una Junta composta per huit Síndics. Així, els jutges que jutgen l'actuació dels comuners són elegits pels propis comuners i ixen dels mateixos comuners. Per ser elegit síndic calen una sèrie de condicions. La primera és que cal ser treballador directe de la pròpia terra. No poden ser síndics aquells propietaris de terres que no les treballen o que manen altres a treballar-les. El càrrec es renova obligatòriament cada dos o tres anys. D'aquesta manera s'obstaculitzen l'autoritarisme i la corrupció. No es demanen títols per al càrrec, però s'exigeix saviesa, i una trajectòria vital d'honestedat. Degut a totes aquestes característiques i condicions, el tribunal posseeix allò que tot Estat desitja: *Autorictas*, o autoritat moral. Al llarg de la seua llarga existència el tribunal no ha emès mai cap sentència per escrit. La paraula ha bastat per a que les sentències s'acompliren. Per suposat la llengua que el tribunal utilitza és la nostra. Més sorprenent encara és el fet que el tribunal no posseeix forces policials ni presons. Malgrat això l'obediència és general. Fins i tot els propis Síndics es troben sota l'autoritat del tribunal i són jutjats i condemnats quan cometen alguna infracció en el reg de les seues terres.

La seua història, lògicament, no ha estat tranquil·la: la tensió entre les classes dominants i les majories llauradores ha sigut constant pel domini del poder al Tribunal. Al llarg dels segles també han hagut contradiccions entre les jurisdiccions del Tribunal dels llauradors i els tribunals de l'Estat. Fins i tot al segle XIX el règim liberal-burgès es va plantejar la seua desaparició al considerar al Tribunal una institució feudal. Però no es va dur a terme finalment. Al segle XX hem vist l'actitud paternalista i folkloritzant del franquisme i el neocentralisme. L'any 1987 en la inauguració dels tribunals de la ciutat francesa de Rennes es va realitzar un estudi sobre el Tribunal de les Aigües valencià. Aquest afirmava: “Ens admira constatar que *l'Estat espanyol, que té la missió d'administrar justícia en tot el territori d'Espanya, fa renúncia de part de la seua autoritat* de jutjar en eixes 17.000 hectàrees de terra regada que encerclen la ciutat de València, i entrega aquesta facultat a uns senzills llauradors”.

El que sabem és que durant, al menys un mil·lenni, aquesta terra ha disposat d'un sistema d'autogestió comunal. I potser, el més important: d'una sostenibilitat sorprenent. La Cort dels sequiers de l'Horta ha sobreviscut a Jaume I i a Felip V, als soldats de Madrid i als de Paris, al règim de Franco i al règim del 78. Fins i tot les multinacionals que han actuat en la seua jurisdicció han tingut que negociar amb l'autoritat dels Síndics. Una lliçó de resiliència. I resistència. Si la volem escoltar. Perquè durant segles hem mirat cap a dalt i cap a fora. Potser està arribant el temps d'aprendre a ser humils i d'escoltar als nostres majors. Potser ha arribat l'hora d'investigar en el nostre passat popular lliçons per al present. Amb la humil missió de poder pensar amb horitzons més amplis i profunds. Perquè la sobirania dels llauradors de l'Horta és només un cas entre molts d'una Història popular que ens han amagat. Què en sabem del Tornallom? Què en sabem de les terres comunals a les muntanyes o de com s'organitzaven als masos i alqueries?

EL PAÍS DE LA TERRA

En aquest nou món líquid, inestable i imprevisible ens calen certes i forteses, però també oportunitats i possibilitats. A Europa l'avanç de la nova extrema dreta amb la seua renovació del discurs de l'odi sembla imbatible. Les societats europees abracen una promesa de control implacable i de progrés supremacista, abandonant atemorides un moribund liberalisme. Mentre, les alternatives progressistes no alcen vol. Ni ho faran. I és que totes les noves, i velles, formes de política encara idolatren un progrés materialista que se'ls desfà a les mans. Europa no disposa de sàvia viva per enfrontar el seu declivi.

A casa nostra, però, les coses poden ser diferents. Amb l'afebliment de les estructures econòmiques i estatals hegemòniques ens apropem a oportunitats d'explorar models nous. Però aquest cop allò nou pot estar inspirat en les experiències de la nostra història popular. Des de les euroregions, fins a l'autoorganització no estatal, des de les xarxes d'energia, producció i consum autònomes fins als vincles culturals transfronterers. Perquè d'això de trencar fronteres artificials la nostra gent en sap molt.

Justament si alguna cosa ens caracteritza als valencians i les valencianes és la capacitat de generar xarxes autònomes i horitzontals. Tal vegada no s'ha estudiat suficientment el cas d'Escola Valenciana, una de les organitzacions cíviques més importants i potents d'Europa. Des de baix, des de les escoles, els mestres valencians han mobilitzat anys i anys a centenars de milers de pares, mares, xiquets i xiquetes. D'una manera inclusiva, integradora i engrescadora. Sense grans banderes ni proclames, sense utopies ni promeses de paradisos. Amb fets. Autònoms del poder polític i econòmic. I és aquesta la clau. Resulta que els mestres d'Escola Valenciana i els llauradors del Tribunal de les Aigües s'assemblen molt més del que pareix a simple vista.

Però és que els músics valencians no fan el mateix? Sense suport, de manera independent i sobirana, d'esquenes als poders, no han generat xarxes autosuficients que han dinamitzat centenars de milers de persones? I Per l'Horta i tants altres *Salvems*? No han activat centenars de milers de valencians per defensar la terra i el patrimoni? No han sigut capaços de defensar El Saler, el Túria, El Botànic, El Xúquer, El Cabanyal, L'Horta o Els Peixets? No és potser aquesta la principal virtut de la societat valenciana al llarg dels últims segles? Viure d'esquenes al poder. D'aquells poders que ens han volgut doblegar amb repressió i amb seducció. Amb violència i amb hedonisme. Aquells que han cregut guanyar cada batalla i cada guerra. Però ací seguim sent llauradors, mestres i músics. I ací seguim parlant valencià. Ací ens pariren i ací seguim. Aprent dels que vingueren abans que nosaltres. I és que sense els senzills maulets, llauradors, masovers, mestres, músics i poetes de poble mai els burgesos de la *Renaixença* hagueren pogut existir. De la mateixa manera, sense una cultura valenciana viva als pobles i barris, els intel·lectuals dels seixanta, i els d'ara, mai hagueren pogut pensar en termes de valencianitat. Potser també és gràcies als milers d'estudiants de comarques, que estan reconquistant València, que hui encara podem parlar en valencià. Potser va arribant l'hora en que les ciutats del nostre país compreguen que són les comarques i els pobles qui ens protegeixen i vivifiquen. Potser arriba el moment d'agrair al camp, i al llaurador, per haver guardat els nostres tresors que

ens han permès sobreviure. Sense aquesta reconciliació de la ciutat amb el camp no hi podrà haver redreçament ni vertebració del nostre poble.

Precisament és la nova societat popular que naix de l'Escola, dels Músics i dels Salvems la que enllaça amb la societat tradicional popular del Tribunal, el Tornallom, el Mas i l'Alqueria. D'aquesta fusió i retrobament és que podem tornar a reconstruir un país digne per als valencians i les valencianes. La nova civilització naix inevitablement de l'origen. Orgullosos d'un llinatge de resistència i resiliència inesgotable.

La nostra generació, i la dels nostres fills i filles, viurà moments històrics d'instabilitat i de canvis imprevisibles. Dies terribles i extraordinaris. No tinguem por, potser no tenim ja grans utopies que oferir al sol, però seguim tenint arrels de terra, aigua i foc per enfrontar la tempesta. Per renàixer.

Ací em pariren, acíestic.

Ací treballe i done besos.

Ací agonitze i ací em ric.

Ací defense unes collites.

Deu veritats i quatre mites.

Vicent Andrés Estellés.

Text de David Segarra publicat al llibre col·lectiu *País Valencià avui i demà*. Coordinat pel polític Jordi Muñoz i publicat per *Balandra Edicions* al 2017.

Una versió resumida i titulada *Renaix el País Valencià* va ser publicada al periòdic *La Directa* amb motiu del 9 d'octubre d'eixe mateix any.

<https://davidsegarra.medium.com/viatge-a-lorigen-14ed3e598988>